

9. Словник іншомовних слів/ Укладачі: С.Морозов, Л.Шкарапута.- Київ, 2000.- С. 583.
10. Бендзар Б.П., Бобинець С.С. Цитована праця.- С. 42-43.
11. Урядовий кур'єр.- 1996.- 4 липня.- С. 8.
12. Rudnyčyj J.B. Lehrbuch der ukrainischen Sprache. Vierte verbesserte Auflage.- Wiesbaden, 1964.- S. 1.
13. Rudnyčyj J.B. Lehrbuch der ukrainischen Sprache. Vierte verbesserte Auflage.- Wiesbaden, 1964.- S. 2-6.
14. Rudnyčyj J.B. Lehrbuch der ukrainischen Sprache. Vierte verbesserte Auflage.- Wiesbaden, 1964.- S. 1.
15. Rechtschreibung der deutschen Sprache und der Fremdwörter/ 21., völlig neu bearbeitete und erweiterte Auflage.(Der Duden; Bd.1). Mannheim/ Wien/ Zürich, 1996.- S. 86.
16. Русско-немецкий словарь (основной). Около 53 000 слов.- Изд-е 11-е, стереотипное, под.ред. К.Лейна.- Москва, 1991.- С. 707-714.
17. Цвиллинг М.Я. Русско-немецкий словарь. Около 150 000 слов и словосочетаний.- 2-е издание, стереотипное.- Москва, 1998.- С. 648-659.
18. Німецько-український словник/ Склали канд. філол. наук В.М.Лещинська, О.Г.Мазний, К.М.Сільвестрова. Близько 50 000 слів.- Київ, 1959.- С. 1031-1036.
19. Німецько-український словник: Близько 20 000 слів/ За ред. канд. філ. наук Е.І.Лисенко.- Київ, 1978.- С. 518-521.
20. Українсько-німецький словник: Близько 20 000 слів/ За ред. канд. філ. наук Е.І.Лисенко.- Київ, 1983.- С. 393-398.
21. Німецько-український, українсько-німецький словник/ За ред. Е.І.Лисенко.- Київ, 1994.- 736 с.
22. Словник. Німецько-український. Українсько-німецький/ Уклад.: З.О. Басанець та ін.; За ред. Е.І.Лисенко.- Ірпінь, 1994.- 640 с.
23. Німецько-український, українсько-німецький словник/ За ред. Е.І.Лисенко.- Київ, 1994.- С. 365.
24. Словник. Німецько-український. Українсько-німецький/ Уклад.: З.О. Басанець та ін.; За ред. Е.І.Лисенко.- Ірпінь, 1994.- С. 316.
25. Німецько-український, українсько-німецький словник/ За ред. Е.І.Лисенко.- Київ, 1994.- С.721
26. Словник. Німецько-український. Українсько-німецький/ Уклад.: З.О. Басанець та ін.; За ред. Е.І.Лисенко.- Ірпінь, 1994.- С.631.
27. Словник: Німецько-український. Українсько-німецький/ Уклад. О.В. Дмитрієв, Г.В. Степенко.- Київ-Ірпінь, 1999.- С. 703-706.
28. Німецько-український та українсько-німецький словник для школярів/Постнікова О.М.- Київ, 2000.- С. 299- 302.
29. Там же.- С. 577-581.
30. Німецько- українсько-російський словник для учнів/ Е.І.Лисенко, М.Р.Корольова, Л.І. Сергеева.- 2-е вид., доопрац.- Київ, 1999.- С. 312-323.
31. Новий німецько-український, українсько-німецький словник: 60 тис. слів та словосполучень/ Уклад. Басанець З.О. та ін.; За ред. Е.І. Лисенко.- Київ, 2002.- С. 508-511.
32. Там же.- С. 1008-1013.

ВІДРОДЖЕННЯ РІДНОЇ МОВИ, КУЛЬТУРИ І САМОБУТНОСТІ НІМЦЯМИ ЗАКАРПАТТЯ В ІНТЕРЕТНІЧНОМУ ПРОСТОРІ ПРОЖИВАННЯ

КУЛЯ Ф. (Ужгород)

Справжнє відродження національного життя етнічних меншин неможливе без урахування їхньої національної культури, яка є засобом збагачення і розширення поля, власне, й української національної культури. Культура – це критерій історичної зрілості народу, важливий засіб гуманізації людського буття. Для України, як поліетнічної держави, у її розбудові демократичного суспільства, потрібно враховувати розмаїття культур національних

меншин. Культура кожного народу твориться його мовою, історією, національною духовністю.

Культура національної меншини в інтернетнічному просторі багатьма нитками пов'язана з національною культурою як і навколишніх, так і з більш віддалених народів чи етносів. Адже її витоки – це надбання не одного народу чи етнічної групи, які мало узгоджуються з географічними й мовними кордонами, а толерантним ставленням до них.

1. Штрихи із історії німецьких поселень на Закарпатті

Закарпаття – споконвіку поліетнічний край. Німецький етнос займає чільне місце не тільки в його історії, але й України.

Історія німців на Закарпатті сягає у сиву давнину, а саме у 12^{те}-13^{те} століття, коли у Верхньому Потиссі Карпатського регіону поселилися з Саксонії перші німецькі переселенці¹. З плином часу проживання в інтеретнічному просторі німці асимілювалися і про них нині нагадують нам топоніми та антропоніми: Коперльос, Гийдер, Понц, Обербіхлер, Штерцел та інші. Це була перша хвиля переселення німців на Закарпаття².

З кінця 17-го по кінець 19-го століття триває наймасовіша друга хвиля переселення німців на Закарпаття із різних регіонів Німеччини: Баварії, Саксонії, Франконії, а також із Австрії, Словаччини, Чехії³.

Історія німців-переселенців другої хвилі на терени краю непересічна, як і їхня доля. Можна вважати, що феномен їхньої самобутності в тому, що проживаючи упродовж майже 300 років в інтеретнічному просторі вони зберегли рідну мову, культуру, духовність.

Освоюючи нові необжиті місця поселення перед німцями-переселенцями було чимало проблем як побутових, так і соціально-культурних. Німці-переселенці були свідомі того, що без збереження рідної мови в інтеретнічному просторі занепаде національна свідомість, історична пам'ять народу... Мова є становим хребтом етнічних культур, вона виконує важливу етнотворчу і етнооб'єднавчу функції. Мова найтісніше пов'язана з культурно-побутовими особливостями етносів, бо її культура, особливо духовна, найважливіше виражається рідною мовою⁴. Іншими словами, у мові закодована життєздатна сила, яка із розвитком суспільства збагачується, передається з покоління в покоління, завдяки чому етнос зберігає свої традиції, національну культуру, свою самобутність. Водночас мова належить до найбільш стійких і чітко зовнішньо виражених складових культури етносу, тобто виступає *етнодиференційним* фактором, який закладається у сім'ї, церкві і школі національної меншини⁵. У ту сиву давнину сім'я німця-переселенця була (і нині такою є) акумулюючим фактором збереження в умовах інтеретнічного простору рідної мови, національної культури, звичаїв, обрядів і традицій.

Сім'я, як суспільна інституція, охоплює важливе коло діяльності. Передусім дає основу для народження і виховання наступного покоління, є фундаментом єдності і родинних зв'язків.

Спілкування у сім'ї, як і в німецькій общині, при вирішенні тих чи інших питань побутового, соціально-культурного плану велося рідною мовою.

Переселенці тривалий час залишалися *одномовними*, не входили в контакт з іншими етносами які проживали поруч, не укладалися у цей час і між-етнічні шлюби. Ділові і культурні відносини між німцями і українським населенням були незначними. Причиною цьому було різниця в господарюванні, виробничому та культурному досвіді, як і належність до різних конфесій. Належність до різних конфесій була бар'єром у зближенні та асиміляції, але це ніколи не призводило до якихось конфронтацій чи ворожих настроїв.

У XVIII-XIX століттях серед німців-переселенців був поширений принцип *етнічної ендогамії* (з гр. *endom* – в середині та *gamos* – шлюб), тобто німці одружувалися між собою, обранця чи наречену шукали рівного за походженням і багатством. Принцип етнічної ендогамії був більш тривалим на селі, ніж у місті. У містах, де німецьке населення у своєму культурно-освітньому і фаховому рівні не так помітно виділявся від культурно-освітнього і фахового рівня інших етносів – не був таким тривалим. В силу об'єктивних обставин як спільна праця на лісосіках, у солекопальнях, на фабриках, коло самоізоляції поступово розмикалося, знімалася і зависа недовіри. У різні періоди історії Закарпаття маємо й відповідну амплітуду розмикання самоізоляції німців.

Крім мовно-соціолінгвального аспекту, з часом склалися й *психологолінгвальні передумови* для вирівнювання ментальних рис німців з менталітетом місцевого українського населення, а також представниками румунського, угорського, болгарського та інших етносів, що було обумовлено спільним простором і однаковим економічними, соціальними та кліматичними умовами⁶.

Не менш важливою функцією німецької сім'ї того часу було збереження своєї самобутності, формування у членів сім'ї національної свідомості, нагромадження і передача молодому поколінню національно-культурних надбань та цінностей.

2. Сім'я, церква і школа – трисдина домінанта збереження рідної мови і культури в інтеретнічному просторі проживання

Німці-переселенці були свідомі того, що окрім сім'ї, церква і школа є тими факторами, які зберуть рідну мову, національну культуру, духовність.

У XVIII-XIX століттях у переселенців не було своєї католицької церкви. Єдина католицька церква була у Мукачеві. Основною книгою життя для переселенців на той час була Біблія. Біблія, очевидно, була і єдиною книгою, яку вони привезли із собою в Карпати. Вона визначала їх моральні устої і критерії життя. Будучи правовірними католиками, переселенці твердо притримувалися основних християнських заповідей і вчили цьому своїх дітей. Навіть не маючи власної церкви вони свято дотримувалися

постів і річно-календарних свят за церковним календарем⁷. Церковні канони визначали, особливо у XVIII-XIX століттях, і внутрішній світ німецького переселенця. Священників у цей час було вкрай мало. На одного священика припадало інколи 7-10, а то й більше німецьких общин. Стосунки між вірниками і священиками у німців були настільки тісними, що не дивно, коли священик був джерелом знань, вчителем і організатором культурних заходів, зокрема, до річно-календарних церковних свят: Різдва Христового, Паски, Трійці та інших. З середини XIX століття досить інтенсивно йшло будівництво дерев'яних церков, каплиць у тих німецьких селах, де компактно проживали німці (приживали німці у 80 селах із яких 7 було чисто німецькими – Ф.К.), а общини були спроможні утримувати священика і кантора.

Німецька церковна пісня, колядка, проповідь священика зберігали у вірників спогади про своє походження, чули рідну мову. Саме церква була чи не єдиним закладом, що у свідомості німців-переселенців залишався як центр культурного і освітнього життя.

Німці-переселенці були свідомі того, що окрім сім'ї, церква і школа є складовим фактором збереження рідної мови, національної культури і духовності. Виходячи із цих усвідомлень, у 1778 році в селі Німецька – Мокра – Deutsch – Мокра на Тячівщині було відкрито першу на Закарпатті німецьку школу⁸. Це була перша німецька недільна общинна школа у Карпатському регіоні. Вчителем був общинний писар Леопольд Лідл.

Німецькі общинні недільні школи, як правило функціонували в осінньо-зимовий період і не мали жодної підтримки з боку комітату чи цісарського двора. Відкриття шкіл вимагало саме життя, його соціально-економічний розвиток. З другого боку, політика гноблення краю тогочасними державними структурами не була зацікавлена у відкритті шкіл національних меншин. Вони дотримувалися добре вивіреного часом постулату: "Якщо хочеш знищити національну культуру народу, його духовність, почни з школи." Денаціоналізація школи веде до загибелі нації, і першими відчують на собі цю трагедію національні меншини. Навчальними предметами у цих школах, в залежності від освіти вчителя, були: арифметика, історія, письмо, співи. Державної програми, чи якогось державного регулювання навчальними процесами не було. Чітке місце у навчанні займали етнокультура та етнопедагогіка. Діти вивчали звичаєво-обрядові пісні, танці, традиції, перекази, легенди, вірування, прикмети пов'язані з цими святами. Недільні німецькі школи на початку XX століття функціонували у 65 німецькомовних селах із вісімдесяти і проіснували до початку першої світової війни.

3. Культура, освіта і духовне життя німців у 20-30-тих роках XX століття

Після розпаду Австро-Угорщини у жовтні 1918 році, на карті Європи виникли нові державні утворення, у тому числі Чехословаччина до складу якої увійшло і Закарпаття. Вперше, населення краю відчувало паростки демократії, свободи, які найбільш рельєфно віддзеркалилися у розвитку освіти, культури, у духовному відродженні. Дітям усіх національних меншин забезпечувалися рівні права навчання рідною мовою. Навчання у школах краю велось на шести мовах: руській (українській – Ф.К.), чеській, угорській, німецькій, румунській і єврейській. Навчальні програми як і підручники укладалися відповідно до програми чеської народної школи. Звичайно, що у ці роки було чимало проблем і труднощів у шкільництві, зокрема, нестача шкільних приміщень, вчителів, підручників та іншого шкільного інвентаря. Частина турбот взяли на себе культурно-просвітницькі товариства, у тому числі і товариство німецької культури (ТНК). За рахунок ТНК на початку 20-тих років були відкриті школи у Пузняківцях, Новому Сускові, Німецькій Кучаві, Драчино, Барбові, Грабові, Синяку, Німецькій Мокрій, Брустурах, Усть-Чорній та інших селах. Підручниками, зошитами та іншими шкільним інвентарем учні німецьких шкіл забезпечувалися за рахунок коштів ТНК. У 1927 році на потреби німецьких шкіл було витрачено понад 100 тисяч чеських крон, зокрема: Нижньограбівчанській – 15 тисяч; Павшинській – 10 тисяч, Руськомокрянській – 10 тисяч, Синяцькій – 6 тисяч, Драчинській – 8 тисяч і т.д.

У 1935-1936 навчальному році на Закарпатті функціонувало 26 німецьких шкіл, а при деяких українських, чеських, угорських школах функціонували німецькі паралельні класи. Загальна кількість учнів у німецьких школах у 1935-1936 навч. році становила 2157 учнів.

Досить популярною постаттю у 20-30-ті роки у німецьких сім'ях був приватний учитель, зокрема, під час літніх канікул. Це були молоді педагоги з Чехії, Словачії, як і студенти з Праги, Братислави, Брно.

У 1933 році у Мукачеві було відкрито неповносередню школу – *Buergerschule* у якій навчалось понад 150 учнів. При школі було відкрито також інтернат на 60 місць¹¹.

ТНК та його осередки турбувалися і сприяли відкриттю у німецькомовних селах бібліотек, читальень. У 56 німецькомовних селах (із 80) було відкрито бібліотеки-читальні. Бібліотечний фонд був невеликий і складав 100-150 примірників художньої і краєзнавчої літератури. Потяг до книги був великий, зокрема до дитячої і країнознавчої літератури. "Казки братів Грім, Г.-Х. Андерсена, В.Гауфа, оповідання Г.Гауптмана, – розповідає Маргарета Шустер

із с.Кобалевиці, – були нашими найулюбленішими книжками у дитинстві. На цих книжках ми вчилися, росли і виховувалися” (Запис зроблено автором 15 травня 1994 року).

ТНК разом з учителями турбувалися і про естетичне виховання дітей, шляхом залучення їх у шкільні хорові, танцювальні, драматичні та краєзнавчі гуртки. У школах працювали також гуртки рукоділля, вишивання, крою і шиття. “У нашій Паланківській школі, – згадує Маргарета Погорецька, – були хоролий танцювальний і драматичний гуртки. Кожен учень займався у якомусь гуртку. Ми ставили на сцені казку братів Грім “Бременські музиканти”, самі шили костюми, робили маски. Цю виставу ми показували у Підгороді, Павшині, Верхньому Коропці, Ключарках...”

У 17 німецькомовних селах функціонували музичні оркестри (банди). Склад був таким: 1-2 скрипки, саксофон, кларнет, труба, акордеон, контрабас чи бубон. У своїй більшості оркестри були інтернаціональними, бо окрім німців-музик, у них брали участь і представники інших національностей. Щорічно проводилися огляди-конкурси, фестивалі музичних ансамблів. Репертуар був розмаїтим, але переважала народна пісня, танцювальні мелодії. Німецькі музики користувалися великою популярністю. їх запрошували на весілля, бали (були такі вечори, але, на жаль, забуті).

На Свалявщині доброю славою користувалися музичні ансамблі с.Драчино, на Тячівщині – Німецької Мокрої, Усть-Чорної, а на Мукачівщині – Паланку, Павшино, Верхнього Коропця, Барбова.

“У 20-30-ті роки у моєму рідному селі Драчино, – згадує Варфоломій Бунда, – добре працював осередок ТНК. Щорічно проводилися фестивалі народної пісні, огляди-конкурси музичних ансамблів. Великою популярністю користувалися театралізовані бали, конкурси швачок, майстринь кулінарії. Нічого не треба видумувати, а лише відродити недалеке минуле, забуте, замовчуване лише тому, що це було німецьким. Під Новий рік, наприклад, проводився театралізований вечір “Сільвестер-бал”, а до свят Анни, Катерини – “Анна-бал”, “Катерина-бал”, як і “Кофе-бал”, “Чай-бал”. У кінці серпня проводився “Ситець-бал”. Це був вечір-виставка пошитих власними руками платтячок для дівчат-першокласниць. Але чи не найбільшою шаную користувалося свято Матері. На ці свята, вечори, бали у Драчино приїжджали сім’ями з усієї округи. Шкода, що це все було у минулому. Сподіваюсь, що ці добрі традиції ми спроможні відродити, примножити. Нині час сприяє цьому. (Запис зроблено автором 17 травня 1994 року у Сваляві).

Вчителі німецьких шкіл були організаторами і активними учасниками у проведенні вечорів видатним діячам культури, письменникам, вченим.

У 1932 році у Мукачеві урочисто було відзначено 180-річчя від дня народження Йогана-Вольфганга Гете (1749-1832). На вечорі декламувалися твори Гете як мовою оригіналу, так і в перекладах – українською, чеською, угорською, російською. До цієї дати вчителі Андреас Корн із Синяка і Алоїс Вінтер із Нижньої Грабівниці написали за баладою Гете “Лісовий цар” – “Erlkoenig” одноактну п’єсу. Ця одноактівка у виконанні учнів Мукачівської німецької неповносередньої школи користувалася великою популярністю у глядачів не тільки у Мукачеві, але й у цілій окрузі.

Восени 1935 року, в Усть-Чорній, до 130-тої річниці від дня смерті Фрідріха Шіллера (1759-1805) було проведено вечір – пам’яті. “Вечір-пам’яті, – як пише Йоган Томас, – розпочався пополудні на подвір’ї церкви, і багатоголосий хор виконав уривок із Дев’ятої симфонії Бетховена, оду Фр. Шіллера “До радості” – “An die Freude”. Вперше у мальовничій долині Карпат, – пише Фр. Пойкер, – зійшлися два титани світової культури: Шіллер і Бетховен. Присутні раділи і плакали”. На імпровізованій сцені декламувалися балади Шіллера, а драмгуртківці с. Усть-Чорна підготували уривки із драм Шіллера “Розбійники” та “Вільгельм Тель” (переклад із німецької автора із книги: Ф. Пойкера – “Зальцканергут – батьківщина німців Тересвянської долини”. Учителі німецьких шкіл 20-30-х років залишили нам у спадок етнографічні нариси, зарисовки, науково-популярні розвідки з історії мови, культури, фольклору, а саме¹²:

Корн А. Вертеп у Синяку, 1929

Кіннер Н. Звичаї та обряди карпатських швабів, 1937

Коль А. Німецька Кучава, 1935

Леман Л. Різдво в Усть-Чорній, 1935

Гюбнер А. Німецьке весілля у Барбово, 1937

Беранек Фр. Німецькі народні пісні Карпат. 1937

Навратіл Е. Німці Рахівщини, 1937

Томас Й. Німецькі переселенці Синяка і Пузняковець, 1936

Пойкер Фр. Зальцканергут – батьківщина німців Тересвянської долини, 1938

Цаунер А. Різдво у Карпатських німців, 1953

Штокл В. Німецька євангельська церква у Карпатах, 1938

Шнейвайс У. Вірування німців у Карпатах, 1929

Павіковські Р. Німці-лісоруби с.Грабово, 1937.

Їхні праці друкувалися у німецькомовних часописах, які видавалися у Празі, Братиславі, Мукачеві, зокрема: “Karpatenland”, “Deutsche Tagespost”, “Deutsche Stimmen aus Karpaten”, “Archiv des Deutschen Kulturverbandes” та в інших культурно-просвітницьких часописах. Культурно-просвітницька робота вчителів німецьких шкіл 20-30-тих років ХХ століття привнесла добрий ужинок в контексті розмаїття духовної культури краю.

4. Повоєнні роки – роки тоталітаризму (1944-1989).

Повоєнні роки не принесли багатонаціональному многотраждальному краю віками вимріяної долі. Руйнується соціальна структура населення, суттєво змінюється склад етнічних меншин. Уже в кінці 1944 року, коли Закарпаття ще не входило до складу СРСР, тодішніми радянськими владними структурами та органами місцевого самоврядування проводяться масові репресії, інтернування не тільки до німців, але й до інших етносів: словаків чехів, угорців, як і до автохтонів-українців. Німецьке населення чи не найбільше постраждало від сталінізму. Тисячі німців було депортовано в Сибір, Казахстан. У ці роки німці рятувалися тим, що не визнавали себе німцями, а словаками, чехами, українцями. Підґрунттям цьому було те, що ще в XIX столітті їхні предки були вихідцями з Чехії, Словачії. Як і те, що частина із них була асимільована з представниками інших етносів, в тому числі і з українцями. Німці боялися спілкуватися рідною мовою, не вели листування з рідними і близькими, уникали німецьких власних імен новонародженим, як і проведення обрядів, звичаїв і традицій. У цей час досить помітно зростає кількість змішаних шлюбів.

У ці роки спостерігаємо й таке, коли наречений німець бере прізвище нареченої українки чи словачки. Кількість таких шлюбів у містах сягала понад 50%, а у селах понад 30%. Це призвело до того, що кількість німецького населення у порівнянні з довоєнним часом зменшилася майже у 8 разів і становила на кінець 1959 року десь 3,5 тисяч чоловік.

Траплялося, на жаль, й таке, що в селах, де ще проживало німецьке населення, у школах наперекір запроваджувалася не німецька мова, як іноземна, а англійська, французька чи іспанська.

У ті роки проходить шалена руйнація римо-католицьких (німецьких – Ф.К.) церков, храмів, каплиць. Щент зруйновано німецькі церкви у Драчино, Синяку, Пузняківцях, Березинці, Новому Сускові (1958 рік). Серед зруйнованих церков були й такі, які мали історичну цінність – дерев'яні побудовані у XIX столітті, інші німецькі, як і греко-католицькі церкви було переобладнано під колгоспні склади чи сільські клуби. Римокатолицьких як і греко-католицьких священників було репресовано.

У перші повоєнні роки (1944-1952) йде шалений процес перейменування німецьких сіл, у містах – німецьких вулиць, як і інших топонімів околиць. Так, німецькомовні села на Тячівщині – Німецька Мокра перейменовано у с. Комсомольське, а Брустурі – в Лопухове, с. Ервінсдор на Свалявщині перейменовано на Нове Сусково, а на Мукачівщині Шенборн – на Нове Село і т.д. Це був цинізм, намішка над історією, над усталеною самобутньою

культурою не тільки німців, але й інших національних меншин краю. Нині йде процес повернення історичних назв.

5. Сучасний стан – роки відродження культур національних меншин (1990-2002).

Нині, із здобуттям Україною незалежності як самостійної держави, відбуваються радикальні зміни у соціальній, національній і культурній політиці. Зазначимо, що значний вплив на хід цих процесів має характер цивілізованого розвитку України, який, на нашу думку, відповідає європейському стандарту цивілізації з його культурологічними, громадськими, соціальними, ментальними рисами.

Важливою віхою для розвитку відродження і розвитку міжетнічних відносин є політика уряду України в галузі національних відносин. Цьому слугує Закон України “Про національні меншини”, державна програма розвитку культур національних меншин в Україні, яка заклала підґрунття на їх самоідентифікацію, так і їх динамічний розвиток.

Чимало добрих справ на рахунку відродженого у 1990 році товариства німецької культури “Відродження” – “Wiedergeburt” (голова п. Золтан Кірман) та його районних і міських осередків. Щорічно проводяться фестивалі німецької культури. Наприкінці вересня 2001 року відбувся 12 фестиваль у с. Шенборн на Мукачівщині. На таких фестивалях демонструють свою майстерність не тільки хорові, танцювальні та інструментальні колективи, але й художники-аматори, вишивальниці та різьбарі. Відрадним є те, що в цих фестивалях бере участь молодь. Популярністю користуються художні колективи сіл Барбово, Павшино, Паланок, Усть-Чорної, Шенборна, Сваляви, Синяка.

У цих святах беруть також участь німецькі художні колективи Львова, Одеси, Москви, Прибалтики, Німеччини, Австрії, Румунії, Угорщини, Словачії, які надають цим фестивалям статус інтернаціональних.

«Хоча німці в нашому регіоні не є численною етнічною групою, – зазначив у своєму виступі на відкритті XII фестивалю у с.Шенборн голова облдержадміністрації Геннадій Москаль, – вони знані як люди виключної працьовитості і добропорядочності, з почуттям високої відповідальності. Знанні німці і як люди, котрі дорожать своїм іменем, історією, матеріальною і духовною культурою, підтримують і плекають її, передають у спадок... Сьогодні на цьому святі ми маємо можливість переконаватися, що проголошення свобод для гармонійного розвитку всіх громадян України, незалежно від їх національності, знаходить своє практичне втілення»¹³.

Зусиллями відродженого товариства німецької культури “Відродження” у трьох дитячих садках Мукачєва, Паланку і Павшино відкрито групи з німецькою як рідною мовою виховання. У селах

Шенборн і Павшино функціонують сільські ради з українською і німецькою мовами. У німецькомовних селах Мукачівщини, Тячівщини і Сваляви працюють священники-волонтери з Німеччини і Австрії.

У відродженні німецької культури у 1994-1996 роках слугувала і німецькомовна сторінка в обласній газеті "Новини Закарпаття": "Біля сільської криниці" – "Am Dorfbrunnen" (редактор – автор цих рядків) на сторінках якої друкувалися статті з історії, мови, культури німців Закарпаття, так і проблем сучасності.

Вагомий внесок у відродження мови і культури німців Закарпаття вносять викладачі та студенти кафедри німецької філології Ужгородського національного університету. Захищено чотири дисертації з питань функціонування говірок німців Закарпаття в контексті порівняльного мовознавства, опубліковано понад 130 статей з питань німецьких діалектів на Закарпатті та етнокультури німців Закарпаття, а також захищено з даної тематики понад 90 дипломних робіт.

У 1998 році вийшла друком книжка Ф.Кулі "Німецькі школи на Закарпатті" (Ужгород: Патент, 1998). Здано до друку його ж книжку "Народні пісні німців Закарпаття".

Значну допомогу у відродженні національної культури німців Закарпаття надають благодійні фонди Німеччини, Австрії. Їхніми зусиллями

побудовано у с.Синяку церкву (на місці зруйнованої войовничими атеїстами у 50-тих роках), надається адресна допомога школам, мандичним установам, а також сім'ям. Особливо відчутною була ця допомога у ліквідації катастрофічних паводків на Закарпатті 1998 і 2002 років. Не можна замовчувати й те, що із економічною скрутою в Україні маємо сильний відтік німців на землі своїх предків у Німеччину, Австрію, Словаччину, Угорщину. Ця обставина унеможливило відкрити хоч би початкову німецьку школу.

Однак, німці Закарпаття упродовж майже трьох століть проживання в інтернетичному просторі, переїзди всі випробування часу, завдяки сім'ї, церкві і національній школі як при єдиній домінанті, зберегли свою рідну мову, національну культуру, свою самобутність і вписали також свою сторінку в контекст розмаїття національної історії, мови і культури.

Звичайно, що життя нашого часу, як і ми його творці, перебуваємо під впливом минулого. Але надмірне заглиблення у минуле, зосередження уваги на ньому є перешкодою розвитку нового, прогресивного як у матеріальній, так і в духовній культурі. Ми повинні творити наше завтрашнє добре усвідомлюючи минуле, абстрагуючись від надмірної туги чи мрійливості, щоб свята його пам'ять давала нам, сьогодні сущим, з надією, правдою і вірою творити майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА

1. Штефуровський С. До питання німецької колонізації і німецьких діалектів на Закарпатті в XVIII- XIX ст.// Наук. зап. УжДУ.- Т. XXX.- Серія історична.- Ужгород, 1957.- С. 203.
2. Куля Ф., Головачук Н. Німецькі поселення в Закарпатті в дзеркалі мовно-географічної характеристики їх прізвищ// Carpathica-Карпатика. Вип. 8. Актуальні проблеми вітчизняної і зарубіжної літератури.- Ужгород, 2002.- С. 23.
3. Куля Ф. Чолос І. Австрійці Тересвянської долини// Новини Закарпаття.- 1995.- №№ 130-131.- С. 10.
4. Тиводар М. Етнологія.- Ужгород, 1988.- С. 217.
5. Куля Ф., Петрице П. Сім'я, церква і школа – триєдина домінанта збереження своєї самобутності німцями Закарпаття// Етнічна історія народів Європи: Зб. наук. праць.- Київ, 1999.- С. 35.
6. Химиневць В. Основні русійні чинники при творенні спільних ментальних рис українського і німецького етносів// Державне регулювання міжетнічних відносин на Закарпатті.- Ужгород, 1998.- С. 167.
7. Павленко Г. Німці на Закарпатті.- Ужгород, 1995.- С. 37.
8. Куля Ф. Німецькі школи на Закарпатті.- Ужгород: Патент, 1998.- С. 7.
9. Там само.- С. 5.
10. Там само.- С. 9.
11. Там само.- С. 15.
12. Куля Ф. За класичною системою// Карпатський край.- Ужгород.- №№ 8-121996.- С. 8.
13. Попова Л. Аби не згасав дух творчості// Новини Закарпаття.- 2 листоп.- 2001.- С. 3.